

De relationele en emotionele kant van de 1990-maatregel (1990)

Sieth Delhaas

KVG – Limburg, Werkgroep Vrouw en relatie, 31 januari 1990

Inleiding

Als huiswerkopdracht vroeg ik u het u toegestuurde interview van mij met coördinatrice Leontine Bijleveld van het Breed Platform voor Economische Zelfstandigheid aandachtig door te lezen.¹

Ik hoop dat de discussie over dit onderwerp vandaag nog vruchtbaarder zal zijn.

Vraag:

- Heeft iemand van jullie een moeder gehad die in jullie jeugd een betaalde baan buitenshuis had, of meewerkte in het bedrijf van je vader of de familie?
- Heeft één van jullie een betaalde baan buitenshuis nu, of terwijl de kinderen klein waren?

Voordat we de relationele kant van de 1990-maatregel behandelen, kijken we eerst naar de emotionele kant.

Wat voelen we erbij?

Ik denk dat we eerlijk tegen elkaar kunnen zijn: de gedachte van een werkende vrouw is een aanslag op ons eigen beeld van ons eigen leven zoals we dat in onze eigen jeugd hebben geleefd en als vrouwen nu ook leven.

Hoe we ook overtuigd zijn van het feit dat het hoogstnoodzakelijk is dat vrouwen en meisjes vanaf nu economisch zelfstandig zijn, we kunnen niet ontkennen dat die gedachte ons emotioneel niet onberoerd laat.

Emotioneel waarom?

Laten we kijken naar vroeger: ons kind-zijn.

Moeder was thuis als we uit school kwamen. Gezellig, vertrouwd. Geborgenheid. Had je problemen op school, je kon even op adem komen. Zorg voor het eten tussen-de-middag.

Veilig.

Een vader die de kost verdient, die wordt verzorgd, pakt de krant. Moe uit het werk. Hij kan bijtanken.

Verhaal van de bootwerkers.

Alles heeft orde en plek. Warmte en gezelligheid.

Levensweg van vrouw: jong meisje, onderwezen om goede vrouw te worden van man, later

¹ Zie [Leontine-Bijleveld-Dé-1990-maatregel-bestaat-niet](#)

goed haar kinderen voeden ('verheffing van vrouw', de kloostercongregaties).

Waarom verheffen? Om een gehoorzame, fatsoenlijke, welopgevoede volgende generatie te krijgen, die zich als volgzame burgers gedragen binnen een politiek systeem dat een bepaalde ideologie heeft.

De kerk ondersteunt deze gedachte (pastoors, die met dat doel vrouwencongregaties stichtten) en legitimeert de bestaande orde en rust met bijbelteksten.

Voorbeeld: verhaal van Ruth in kinderbijbel. God zegende haar, arm meisje, zij diende de God van Naomi, zorgde voor haar schoonmoeder, werkte hard voor haar schoonmoeder, daarvoor werd ze beloond met een kind.

Staat dat in de bijbel? Nee, die strekking staat in de kinderbijbel waaruit ik ben voorgelezen en die dateert uit de jaren dertig van deze eeuw.

En de vrouwen die niet trouwden? En de kloosterlingen die als vanzelfsprekend ongetrouwde vrouwen?

En wij zelf? Hoe is ons leven verlopen?

Wij hebben ons vaak aangepast aan de verwachtingen van gezin en maatschappij waaraan wij moesten voldoen.

Zien wij intussen wel een verschil met de generatie van onze moeders?

Het is niet een breuk van generatie op generatie. Er is wel een breuk in onze eigen levens.

Er zijn in onze tijd al veel meer vrouwen gescheiden, terwijl dit in de vorige generaties een zeldzaamheid was. Eén op de drie huwelijken worden nu al ontbonden en kijk naar de problemen binnen huwelijken van echtparen die – nog – wel bij elkaar zijn.

Kijk naar het gezagsverlies van de overheid, van de kerken, van de man.

De discussies over seksualiteit, de vrede in de wereld, de kernenergie en

kernwapenproblematiek. Let op de totaal nieuwe religieuze bewegingen die in ons land de belangstelling trekken.

In het algemeen is er een omvangrijke beweging gaande van bewustwording naar mondigheid.

In het algemeen zou er veel meer aandacht moeten zijn voor de vaak slechte onderlinge verhouding tussen man en vrouw en hoe dat komt. We moeten veel meer oog krijgen voor wat er met vrouwen gebeurt die gescheiden zijn. Wat blijft er van hún waardevolle plaats als moeder – waar eerst zo hoog van opgegeven werd – over?

Steeds meer wordt duidelijk: hun economische afhankelijkheid van de staat. Ze heeft geen eigen middelen omdat ze haar werk moest opgeven toen ze ging trouwen. Of omdat er geen goede kinderopvang was. Of omdat de echtgenoot geen zorgtaken op zich wilde of kon nemen.

Hoe komen vrouwen aan geld om niet aan willekeur te worden overgeleverd?

Werkende vrouw

Als een vrouw alsnog werk zoekt vanuit haar ervaring van voor haar huwelijk, dan blijft het resultaat daarvan vaak lapwerk. Vaak moet ze kiezen uit de slechtste banen. Ze heeft weinig kans op een vaste baan vooral door de zorg voor haar kinderen. Ze kan geen pensioen opbouwen. In haar ouderdom staat haar opnieuw armoede te wachten door een schraal AWO-pensioen.

Relationele gevolgen:

- In het huwelijk is het voor vrouwen moeilijk onderhandelen aan de keukentafel, waar ze bepaald niet voor is opgeleid. De onderhandeling zal moeten gaan over de carrièreplannen van de man, de zorg voor de kinderen.
Allicht leveren deze onderhandelingen problemen op met de eigen omgeving: haar echtgenoot, de familie, met de samenleving en voor vrouwen die banden hebben met een kerk, met Augustinus en Thomas van Aquino.
Als het in deze discussies fout gaat, moeten er keuzes worden gemaakt. Die zijn zwaar.
Intussen: in die bewustwordingsfase is er in elk geval een – groot – gevoel van zelfbewustzijn ontstaan, van zelfrespect ook.

Belangrijk voor ons nu, als *nieuw* argument: maatschappelijk bewuste vrouwen hebben een sterke voorbeeldfunctie voor de kinderen gekregen. Vooral voor de dochters, die door de 1990-maatregel opgevoed moeten worden met het bewustzijn dat ze haar eigen boterham moet verdienen. Geen bijstand in de toekomst bij een scheiding, geen weduwenpensioen bij het overlijden van haar partner.

Kijken naar het verleden: geschiedenis kennen van onze moeders en grootmoeders om daarvan te leren. Om te laten zien dat het niet altijd zo is geweest; de geneugten van de verzorgingsstaat die nu, in de jaren negentig hardhandig wordt afgebroken.

De verleiding is groot dat vrouwen die geen goede opleiding hebben gehad, ingezet gaan worden voor 'slavenarbeid' in een maatschappij die steeds meer gericht zal zijn op het belang van de economie.